

Høringssvar til Stortingsmeldingen om Seksuell trakassering fra Norske Kvinners Sanitetsforening

Norske Kvinners Sanitetsforening (NKS) er Norges største kvinneorganisasjon med 44 000 medlemmer og 550 lokalforeninger over hele landet. Vi eier og drifter et stort antall ideelle virksomheter i spennet fra store sykehus som leverer til spesialisttjenesten til kommunale omsorgsboliger. Vi er også en stor nasjonal beredskapsorganisasjon med 5000 beredskapsfrivillige.

Seksuell trakassering er et hinder for likestilling. Seksuell trakassering forekommer på alle arenaer i samfunnet og har konsekvenser både for helse og deltakelse i skole og arbeid. Det er bra at regjeringen anerkjenner problemet og tar dette på alvor med denne Stortingsmeldingen.

Vi deler i stor grad virkelighetsbeskrivelsen som regjeringen fremmer i denne meldingen, men vi etterspør sterkere og mer målrettede tiltak. Som det vises til i meldingen er seksuelle trakassering godt dekket i lovverket. Når forekomsten allikevel ikke går ned, er det åpenbart behov for en sterkere satsing og mer målrettede tiltak.

Seksuell trakassering i helse- og omsorgstjenesten

Vi ønsker å peke på et område som meldingen i liten grad berører; nemlig brukere og pasienters utsatthet for seksuell trakassering i helse- og omsorgstjenesten. Ukom kom i fjor høst med en rapport om grenseoverskridende, seksualisert adferd fra helsepersonell. Begrepet "grenseoverskridende adferd" vil både romme overgrep og seksuell trakassering. Det er all grunn til å tro at seksuell trakassering sjeldnere varsles om enn overgrep.

Ukom konkluderer med at det er behov for mer fenomenkunnskap om mekanismer som kan føre til at helsepersonell utsetter pasienter og brukere for grenseoverskridende seksualiserte handlinger og de peker på at varslere blir for dårlig ivaretatt.

De peker også spesifikt på at det er behov for å øke pasientsikkerheten ved gynekologiske og andre intime undersøkelser. De anbefaler videre:

«Ett forebyggende tiltak mot grenseoverskridende atferd overfor pasienter og brukere, er å styrke kunnskap om rollesammenblanding og yrkesetikk både på arbeidsplassen og i de helsefaglige utdanningene. Oppfølging og veiledning av helsepersonell i yrkesutøvelse og i spesialisering kan også bidra til å avverge og avdekke slike hendelser. Økt oppmerksomhet vil kunne gjøre det lettere å kjenne igjen faresignaler både hos seg selv og kollegaer i situasjoner der helsepersonell står i fare for å trå over sin profesjonelle grense.»

Det er også rapportert om at ungdom under barnevernets omsorg er utsatt for seksuelle overgrep, og at funksjonsvarierte med pleiebehov utsettes for seksuelle overgrep av ansatte som skal hjelpe dem. Det er gjort lite undersøkelser av omfanget av seksuell

trakassering i disse rammene, men det er lett å se for seg at maktforholdet i relasjonen gjør det svært vanskelig å varsle. Vi ber om at regjeringen løfter dette området og inkluderer tiltak mot seksuelle trakassering fra ansatte i helse- og omsorgssektoren i arbeidet videre.

Seksuell trakassering i skolen

NKS er svært bekymret over den høye forekomsten av seksuell trakassering i skolen. I meldingen vises det til at alle ansatte i skolen skal følge med på hvordan eleven har det og gripe inn ved tilfeller av trakassering. Lærerne har allerede en stor arbeidsbyrde knyttet til undervisning og individuell oppfølging av elevene. Vi har vanskelig for å se at det er realistisk at de skal kunne følge opp dette på en tilstrekkelig måte. Samtidig vet vi at miljøterapeuter, sosialarbeidere og andre sosialfaglige yrkesgrupper som ikke er lovpålagt, ofte kuttes ned skolene grunnet trange budsjetter i kommuner og fylkeskommuner. NKS vil understreke viktigheten av at målene om en skolehverdag uten seksuell trakassering sees i sammenheng med de overordnede ressursene i skolen.

Voldtektutvalget leverte sin NOU i fjor. De etterlyser et forebyggingsløft rettet mot hele befolkningen, som inkluderer en styrket seksualitetsundervisning. Til tross for at læreplanene legger opp til en seksualitetsundervisning med bred tilnærming, viser en kartlegging fra Sex og Samfunn gjort i 2022 at de fleste elever ønsker seg mer og bedre seksualitetsundervisning i skolen. Den samme undersøkelsen viser at bare 12% av de spurte lærerne opplever at de fikk kunnskap om seksualitetsundervisning i utdanningen sin. NOUen viser også til undersøkelser som har vist at ungdom ønsker mer undervisning, blant annet om pornografi, egne og andres grenser, voldtekt og relasjoner. Flere av innspillene til voldtektutvalget etterlyser også seksualitetsundervisning som er helhetlig, og blant temaene som er trukket frem finner vi samtykke og likeverd, grenser og juridiske rammeverk.

Utvalget skriver at “Seksualitetsundervisning kan blant annet bidra til at elevene får bedre kunnskap om vold og overgrep og utvikling av sunne relasjoner, samt redusert aksept av voldtektmyter, «victim blaming» og sexistiske holdninger. Forskning peker også på at undervisning sannsynligvis kan bidra til å styrke barns evne til å beskytte seg mot overgrep.” Voldtektutvalgets NOU konkluderer med at det trengs et nasjonalt løft for seksualitetsundervisningen som en del av det forebyggende arbeidet mot voldtekt og overgrep.

Selv om denne meldingen omhandler seksuell trakassering og ikke overgrep, er det grunn til å tro at god seksualitetsundervisning og opplæring om grensesetting også er viktig for å forebygge trakassering og sikre at barn og ungdom gjenkjenner seksuell trakassering og kan varsle om dette.

NKS etterlyser derfor en sterkere satsning på seksualitetsundervisningen i skolen, både gjennom kunnskapsheving og i læreplanene. Vi var skuffet over at det ikke var satt av

midler til å styrke seksualitetsundervisningen i 2025-budsjettet og at seksualitetsundervisningen ikke er planlagt evaluert når de nasjonale læreplanene revideres i 2025. NKS ber om at seksualitetsundervisning inkluderes som et område under kvalitetsutvikling i grunnopplæringa, og at det settes av midler til å styrke kompetansen hos lærere og forbedre seksualitetsundervisningen i skolen. Vi ber også om at seksualitetsundervisningen evalueres spesifikt når læreplanene revideres i 2025.

De andre tiltakene som nevner i 10.4 er generelle og lite treffende. Alt i alt er det vanskelig å se at dette er egnet til å skape noen positiv endring. NKS etterspør en offensiv og strategisk satsing for å nå målet om en skole og utdanningshverdag fri for seksuell trakassering.

Vi foreslår følgende tiltak:

- Det rulles ut en holdningskampanje mot seksuell trakassering i skolen
- At seksuell trakassering inkluderes i arbeidet som allerede pågår mot mobbing
- At spørsmål om seksuell trakassering tas inn i Elevundersøkelsen for å få mer kunnskap om omfanget av problemet, bevisstgjøre skolene og kunne evaluere om tiltakene om settes inn har effekt.

Seksuell trakassering i arbeidslivet

Som meldingen påpeker har vi et lovverk som i stor grad dekker seksuell trakassering i arbeidslivet. Utfordringen er hvordan vi sikrer at lovverket følges, at det er kjent hva lovverket dekker og hvor man kan få hjelp. Siden arbeidsmiljøloven dekker seksuell trakassering, kan vi forvente at det tas inn i HMS-arbeidet på ulike arbeidsplasser. NKS støtter å involvere partene i arbeidslivet i arbeidet med hvordan man kan forebygge seksuell trakassering og håndheve lovbrudd på en god måte. Vi vil likevel uttrykke bekymring for hvordan dette skal ivaretas på små bedrifter der det ikke er pålagt med verneombud og det kanskje ikke finnes tillitsvalgte. Mange arbeidsplasser har få ansatte, og kanskje nære relasjoner mellom de ansatte. Da kan det være ekstra vanskelig å varsle om seksuell trakassering.

I meldingen skriver regjeringen at den vil "vurdere om arbeidsmiljøregelverket bør stille særskilte krav til opplæring i forebygging og håndtering av vold og trakassering på arbeidsplassen for verneombud, medlemmer av arbeidsmiljøutvalg, arbeidsgivere og ledere." NKS støtter dette, men mener at å kun vurdere tiltaket er for vagt, og ber om at tiltaket gjennomføres.

Vi ber også Stortinget se på flere tiltak for å øke bevisstheten om seksuell trakassering på arbeidsplassene. Vi foreslår at det settes at det gjøres grep for å sikre at arbeidet med seksuell trakassering tas inn i verneunder, eller annet standardisert HMS-arbeid.

Vi tror også at det er en utfordring at det finnes mange ulike steder der man kan melde inn en sak eller få råd og veiledning og foreslår at det vurderes å opprette lavterskel rådgivningstjenester via telefon eller å samle alt på en nettside.

Meldingen trekker frem aktivitets- og redegjørelsesplikten i likestillings- og diskrimineringsloven som et av de mest sentrale verktøyene for likestilling. NKS viser til at Norge har fått kritikk av FN for vårt kjønnsnøytrale lovverk, og at dette ofte svekker kvinners vern i loverket. Vi vil derfor advare mot å gjøre likestillingsloven kjønnsnøytral, da vi frykter dette vil påvirke hvordan aktivitets- og redegjørelsesplikten følges opp i praksis og at arbeidsgivere i mindre grad vil rapportere på hvordan de ivaretar kvinner, herunder seksuell trakassering av kvinner, dersom loven gjøres kjønnsnøytral.

Minoriteter

Stortingsmeldingen peker ut at minoritetspersoner er mer utsatt for seksuell trakassering enn andre. Dette gjelder mange ulike minoriteter, fra etniske minoriteter til skeive og personer med funksjonsvariasjoner. NKS deler virkelighetsbeskrivelsen i meldingen, men mener det er en stor svakhet at det ikke presenteres noen tiltak for å møte dette. Vi ber om at det i FOU-programmet som er beskrevet i tabell 10.13 inkluderes forskning på minoriteter og seksuell trakassering. I samme tabell beskrives oppdatering av indikatorene for likestilling som et tiltak. Vi ber om at det på indikatorene for seksuell trakassering legges inn variabler som fanger opp minoritetsperspektivet.

Mange frivillige organisasjoner jobber tett med minoritetsbefolkningen. Organisasjoner som Sanitetskvinnene, Selvhjelp for innvandrere og flyktninger (SEIF) og MIRA-senteret treffer innvandrede kvinner, mens organisasjoner som Skeiv Verden, Salam eller Foreningen Fri treffer den skeive befolkningen. Samarbeid med, og gode støtteordninger for slike organisasjoner er viktig for å nå ut til minoritetsbefolkningen.

Vi ber om at det gjøres et arbeid for å forbedre meldingen med flere tiltak som treffer minoritetsbefolkningen.

Lovverkets rolle som normgivende og holdningsskapende

Enhver lov oppfattes av befolkningen som normgivende. Således er loverket et av flere områder der myndighetene kan påvirke holdninger i befolkningen. Sexkjøpsloven er et eksempel som skaper holdninger ved å tydelig signalisere at kjøp av andres kropp ikke er noe vi som samfunn aksepterer. Et annet eksempel vil være innføringen av en samtykkebasert lov mot voldtekt. NKS er derfor glade for at regjeringen i denne meldingen har varslet at det kommer endringer i straffelovens kapittel om seksuallovbrudd. Vi ber Stortinget bidra til en snarlig innføring av en samtykkelov i Norge.

